

NAJPRIJE EVANGELIZACIJA

Tomislav Ivančić

Posljednjih godina u Crkvi se intenzivno istražuje pitanje evangelizacije. Gotovo na svim razinama pokušava se temeljitije ući u srž tog problema i tog zadatka, uhvatiti sve konce koji se odnose na to pitanje i dati djelotvorna usmjerenja za postupno ali sigurno ostvarenje tog zadatka. Jedna sinoda biskupa bila je posvećena tom pitanju, razne biskupske konferencije dale su se na proučavanje pitanja evangelizacije na nacionalnim osnovama, razni teološki simpoziji i tečajevi u svijetu i kod nas pokušali su svestrano razglobiti to pitanje i ući u trag sadašnjoj neefikasnosti pastora.¹

Pa ipak, čini se da se jedva što i promijenilo u pastoralnoj praksi nakon gotovo svih osvjetljenih aspekata. Ponekad se učini, kao da još uvijek treba tragati za »čarobnim štapićem« koji bi čudesno otkrio tajnu suvremene evangelizacije. S druge strane čuje se također uvjerenje da se nema više ni što pronaći, jer se naprosto nalazimo u takvom historijskom trenutku koji nam gotovo na svim područjima otkriva samo slijepe ulice umjesto sigurnih rješenja. Kod nekih pak vlada uvjerenje da je uvijek tako bilo i da je ispravno sve što radimo i što smo radili, samo da su nam prilike nesklone i da će se zato ispravnost našeg sadašnjeg rada pokazati onda kada nestanu krizne prilike iz svijeta.

Ovaj prikaz htio bi biti jedan poticaj nepomirljivosti s takvim stanjem i doprinos daljem proučavanju tog problema u nadi da postoje bolja rješenja, jer nam to sugeriraju Božja riječ i suvremeni znakovi vremena.

Odnos evangelizacije i katehizacije

Pod evangelizacijom obično podrazumijevamo prvotno naviještanje Evanđelja. To bi bilo naviještanje Krista nekršćanima; dok je katehizacija poučavanje kršćanina u vjeri; ona se dakle nastavlja na evangelizaciju. Evangelizacija bi tako značila kristijanizaciju, a ne kršćansku obnovu već pokršćanjenog svijeta. Ona je ono prvo naviještanje Radosne vijesti o spasu čovjeka. Naziva se još i kerigma. Razlikuje se ne samo od katehizacije nego i od propovijedi i više bi se odnosila na pojam misija u općecrkvenom smislu.

Evangelizacija ima različit cilj i sadržaj u odnosu na katehizaciju. Cilj je evangelizacije naviještanje Kristova spasa i time poziv čovjeku da ga prihvati. Ona ujedno ima kao cilj stalnu izgradnju Crkve ili pak njezino utemeljenje u područjima gdje ne postoji. Sigurno, krajnji je cilj evangelizacije slava Božja. Pojam slave međutim treba ispravno shvatiti. Ne radi se o tome da bi čovjek bio sredstvo kojim Bog želi sebi nešto dodati. Slava najčešće znači glasovitost nekog čovjeka. Glasovitost se međutim ostvaruje djelima. Što su savršenija, korisnija i neprolaznija djela, to je

¹ Usp. *Evangelizacija suvremenog svijeta*, Zagreb, 1975.

glasovitija osoba. Bog je dakle to glasovitiji što se njegova djela više vide u svijetu i u čovjeku. Prema tome Božja se slava u svijetu ostvaruje upravo time da se svijet učini savršenijim, ljepšim i boljim. Zato je čovjek pozvan da neprestano čisti svijet i da ga usavršava.

Kad se radi o slavi Božjoj, za kojom ide evangelizacija, onda se misli na djela koja jedino Bog može izvesti. To znači da se misli na temeljno oslobađanje čovjeka od grijeha, smrti, zakona i sotone. To oslobođenje može učiniti samo Bog. A ono je opet temelj drugog oslobođenja i usavršavanja svijeta. Grijeh je naime osnovni razlog svakog uništenja svijeta i svake patnje. Prema tome radi se o djelu koje čovjek ne može izvesti svojim silama nego ga svojim snagama može samo prihvatiti. Zato će slava Božja biti to veća (po evangelizaciji) što više ljudi prihvati oslobođenje koje daje Bog. Zato je spas čovjeka ujedno slava Božja. Koliko čovjek više radi na svom oslobođenju, koliko on više prihvaća ponuđeno oslobođenje od Boga, toliko raste Božja slava, jer u toliko više odsijeva Božje djelo nad čovjekom i u svijetu. To znači da se spas čovjeka i slava Božja ne mogu odvojiti.

Cilj evangelizacije je i utemeljenje i okupljanje Crkve. Crkva je pozvana da evangelizira, da Kristov spas predaje ljudima kroz svu povijest do svršetka svijeta. Ona je Tijelo Kristovo; mogli bismo nekako reći; vidljivi Krist kroz povijest. Zato je cilj evangelizacije stalno ostvarivanje Crkve kako bi ona mogla do kraja svijeta evangelizirati. Crkva je ujedno mjesto na kojem se vidi ostvareno Kraljevstvo Božje na Zemlji. U njoj se, iako tek početno, vidi ostvareno djelo Božjeg spasa. Tako je ona već neko vidljivo ostvarenje Božje slave na zemlji.

Treba također reći, da je cilj evangelizacije izvršiti zapovijed Isusa Krista, odnosno dovesti svakog čovjeka k Isusu Kristu. Evangelizator naime ne naviješta samo zato jer je sâm oslobođen Božjom milošću, jer ga ta Božja ljubav tjera da i druge oslobodi, nego i zato, jer je to Kristova zapovijed (usp. Mt. 28, 19; Mk 16, 15). Cilj je evangelizacije izvršiti Kristovu zapovijed i sve narode učiniti njegovim učenicima. U biti taj je cilj identičan s Božjom slavom i spasom čovjeka kao i izgradnjom Crkve. Čim netko postane Isusov učenik, on je spašen, na njemu odsjeva Božja slava, on postaje član Crkve.

Sadržaj evangelizacije je izražen Kristovim prvim propovijedanjem. Za njega piše Marko: »Propovijedao je Evanđelje Božje: 'Ispunilo se vrijeme, približilo se Kraljevstvo Božje! Obratite se i vjerujte Evanđelju'«. (Mk 1, 14, 15). Sadržaj je evangelizacije dakle *spoznaja i djelo*. To je spoznaja da se »vrijeme ispunilo« i da Bog sa svojim Kraljevstvom stoji pred vratima. To je ujedno spoznaja Radosne vijesti, spoznaja njezina sadržaja i cilja. Bez tog intelektualnog govornog naviještanja ne može se evangelizirati. Ta pak spoznaja zahtijeva također odluku sa strane onoga koji sluša. On se mora obratiti i povjerovati Evanđelju. On dakle ne može ostati samo na razumskoj spoznaji. Sama razumska spoznaja ne daje ono oslobođenje koje nudi evangelizacija. Čovjek mora nešto sam učiniti. No, taj čovjekov čin nije još oslobođenje čovjeka. On je tek pretpostavka da bi se spas u njemu mogao dogoditi. On je zapravo otva-

ranje čovjeka za prihvaćanje Božjeg spasa. U evangelizaciji se najprije intelektualno navijesti Isus Krist i dolazak Božjeg kraljevstva i time istodobno pozove čovjek da se otvori obraćenjem i vjerom spasu. Spas daje Bog. Pretpostavka za taj spas jest poziv Crkve i čovjekov odaziv u obraćenju i vjeri. Ne dogodi li se to troje, ne može se ostvariti cilj evangelizacije. Prema tome, ako naviještanje Crkve nije takvo da zove, budi i zahtijeva obraćenje i vjeru, onda je krivnja na Crkvi što se do cilja ne stiže. Ako li je pak čovjek onaj koji se opire tom zahtjevu Crkve, onda je on zapreka evangelizacije. Bog je onaj koji uvijek nudi i daje svoju milost (usp. Otkr. 3, 20).

Onaj koji se evangelizira mora dakle najprije čuti poruku Evanđelja. U njemu se zatim treba dogoditi želja da tu poruku spasa prihvati i ostvari. On mora izići iz sebe, želi li postati kršćaninom, prihvatiti Isusa Krista i odbaciti svoj grijeh i sve kumire u sebi i oko sebe. Povjerovati naime Evanđelju znači dopustiti da ono oblikuje u njemu razumijevanje svijeta i Boga. To znači odreći se svoje slike Boga i svojega stajališta prema svijetu, grijehu, smrti i životu te prihvatiti ono stajalište koje sugerira Krist. Povjerovati dakle da je njegova riječ zadnja riječ čovjeka i zemlje, povjerovati da se u perspektivi samo njegovih shvaćanja i mentaliteta može dostići puna afirmacija čovjeka i potpuno oslobođenje njegovo. Shvatiti da je Isusova riječ ne toliko intelektualna istina, koliko operativna. Zato povjerovati Evanđelju znači krenuti u jedan novi svijet, izići iz dosadašnjeg načina shvaćanja i življenja i stupiti na tlo na kojem pitanje uspjeha ili neuspjeha, spasa ili prokletstva, istine ili laži ne zavisi toliko o našem spoznanju nego o njegovoj riječi. To je zapravo ulazanje u povjerenje u Isusa iz Nazareta.

No još prije nego povjeruje Isusu Kristu slušatelj propovijedi već početno vjeruje navjestitelju. Otuda potreba da on bude vjerodostojan. Njegova riječ mora nositi znakovitost, pomazanje Duhom da bi slušatelj bio potaknut da povjeruje Isusu Kristu. Navjestitelj mu mora posvjedočiti. To međutim znači da on sam mora imati doživljeno ono što naviješta. Ne može se svjedočiti za ono što se samo pročitalo ili čulo nego za ono pri čemu se bilo svjedokom događanja. Slušatelj mora osjetiti ono što su Samarijanci rekli njezini sugrađani: »Sada više ne vjerujemo zbog tvog kazivanja, jer sami smo čuli i znamo: Ovo je uistinu spasitelj svijeta.« (Iv 4, 42). Malo prije toga Ivan je napisao: »Mnogi Samarijanci iz onoga grada povjerovali su u njega zbog riječi žene koja je svjedočila: »Kazao mi je sve što sam počinila.« (Iv 4, 39). Evangelizator dakle mora biti svjedok. On treba uvjeriti slušatelje da će i oni doživjeti ono oslobođenje koje on posjeduje. Drugačije se i ne može pokrenuti čovjeka na obraćenje i živu vjeru. Tu neće pomoći ni mamljenje nebom ni prijetnja paklom. Čovjeku treba posvjedočiti da on može dohvatiti nebo i izbjeći pakao.

No to svjedočenje još je uvijek ono koje tek potiče da se povjeruje, ono koje daje da se potresu srca (usp. Djp 2, 37). To iskustvo kojim navjestitelj uvjerava nije samo iskustvo doživljaja oslobođenja nego i iskustvo posjedovanja Boga u njegovu duhu. Zato se u tom svjedočenju ne daje samo intelektualno-afektivno uvjerenje nego se posreduje i Duh Božji.

Duh je sila (usp. Lk 24, 49) i ljubav pa je otuda razumljivo da se on međusobno daje i posreduje. Treba primiti dar Duha Svetoga. On preporuča čovjeka, da bi postao dijete Božje i potpuno slobodan sugrađanin Kraljevstva Božjega (usp. Dj 2, 38). Zato nije dosta čovjeku navijestiti, pa ga odmah krstiti, nego mu treba pomoći da postigne snagu preporođenja. Treba s njime i za njega moliti. O tom redosljedu evangelizacije i katekumenata doslovno nam kaže svjedok prve kršćanske generacije, filozof, mučenik i veliki kršćanski pisac Justin: »Svi koji budu uvjereni te uzvjeruju da je istinito ono što učimo i govorimo te obećaju da mogu tako živjeti, početi će moliti i, posteći, tražiti od Boga otpuštenje svojih prošlih grijeha. Zatim ćemo ih povesti onamo gdje je voda te će se nanovo roditi preporođenjem kojim smo i mi nanovo rođeni. Tada naime u ime Roditelja svega i Gospodina Boga i Spasitelja našega Isusa Krista i Duha Svetoga primaju kupelj u vodi.«²

Evangelizacija je prema tome događaj koji se nikako ne može svesti samo u okvire shvaćanja ili pak nekog razumskog prihvaćanja. To događanje nije samo dobivanje nekog pristupa u društvo koje se naziva Crkva. Nešto se naime s čovjekom i u čovjeku egzistencijalno dogodi. To događanje je osjetno. Osjetno je već zbog toga jer je djelovanje Boga i čovjeka, koji su partneri u vjeri. Osjetno također zbog toga jer je čovjek nerazdvojiva cjelina duše i tijela. Spas se ne događa samo u duši nego u čitavom čovjeku. Duša i tijelo teže za otkupljenjem pa zato oboje moraju i doživjeti to otkupljenje. Ne postoji samo spas duše nego čitavog čovjeka. Uskrsnuće tijela spada na bit kršćanskog naviještanja. Da Krist nije uskrsnuo, bila bi uzaludna naša vjera, jer tada ne bi bilo ni našeg uskrsnuća (usp. 1 Kor 15, 14—18). Evangelizacija prema tome pokreće događanje u čitavom čovjeku. Svrha Kristova dolaska je uostalom prvenstveno događanje, a ne donošenje samo neke nauke i informacije. On je radi nas ljudi i radi našega spasenja sišao s nebesa (usp. Nicej. — carigrad. vjerov.). Nauka Crkve i informacije Svetog pisma su u službi tog događanja spasa. Događaj Isusa Krista jest upravo događanje čovjekova spasenja. Kršćanstvo nije dakle samo stvaranje određenog mentaliteta i svjetonazora među ljudima, nego događaj, koji čovjeka goni da dalje uči, sluša drugačije živi, događaj koji promijeni i čovjekov svjetonazor. Zato se kršćanin postaje događanjem novog rođenja. Evangelizacija vodi tom rođenju. Ona je zato prvotni čin Crkve.

Obično se i kateheza i propovijedi nazivaju evangelizacijom. Radi jasnoće pojmova radije nazivamo evangelizacijom ono prvotno djelovanje kojim se nekog poziva da postane kršćanin, a kateheza ono daljnje poučavanje onoga koji je već postao kršćanin. Može naime i kateheza i propovijed služiti evangelizaciji, posebno pak kateheza.³

Misionarenje je također nešto širi pojam za evangelizaciju. Misionar je ponajviše svaki kršćanin. Biti naime član Crkve i kršćanski vjernik nije samo u službi spasa dotičnog vjernika. To je i poziv da se i s drugim vjernicima živi Kristov život i na taj način svjedoči nekršćanima. Kršća-

² Justin, *Iz Prve Apologije kršćana*, c. 61, PG 6, 419—422.

³ Usp. Ž. Bezić, *Tko je apostol?* Zagreb, 1973, str. 158. sl.

nin je dakle u službi jednog poziva i ujedno u službi onih koji tragaju za spasom. Zato se u najširem smislu svaki kršćanin naziva misionarom.

Misionari pak u užem smislu riječi jesu službenici Crkve izravno uposljeni u evangelizaciji.

Evangelizacija suvremenog svijeta

Iz dosadašnjeg izlaganja proizlazi da se evangelizacija odnosi na sve one koji još nisu čuli za Isusa Krista, koji su nekršćani. U Crkvi se međutim govori danas o evangelizaciji i onih koji su već kršteni ili su bar čuli za Isusa Krista. Pri tome se ne misli samo na one koji su kršteni pa su postali ateisti, napuštajući Crkvu, nego i na one koji ostaju u Crkvi i koji se i sami smatraju vjernicima. Od kuda ta anomalija?

Čini se da suvremeno kršćanstvo doživljava dosta jasno činjenicu da je ono katehizirano, a da prethodno nije evangelizirano ili je tek napola evangelizirano. Stoga ima mnogo nominalnih, a premalo praktičnih kršćana.

Svi su članovi suvremene Crkve gotovo isključivo to postali krštenjem u djetinjstvu. Očito, oni tada nisu mogli biti evangelizirani. Ozračje roditeljskog doma više ili manje kršćansko kao i određene vjerske informacije tu dobivene nisu mogle dovesti do životne odluke u vjeri — već iz toga što je čovjek u razdobljima svoje nesamostalnosti nesposoban da stvara takve životne odluke. No i zbog toga što se to od njega nije tražilo. Samo kršćansko ozračje bilo je dovoljno da ga drži u određenom stupnju kršćanske vjere. Pogodovala je tome i činjenica da su kršćani živjeli masovno zajedno pa se nije ni postavljala alternativa nekog drugog uvjerenja. Današnji kršćanin prebrzo se našao u dijaspori, usred praktički ili teoretski ateističkog ambijenta. Njegova vjera, prihvaćena tradicijom, postavljena je u pitanje. Pred njim stoje i drugi svjetonazori i religiozni izbori. On se našao u situaciji da treba osobno uvjeren živjeti vjeru. Tradicionalno kršćanstvo međutim nije pružilo dovoljno dubok korijen da bi to osobno uvjerenje imalo od čega živjeti. Zato vjera takvog kršćanina počinje venuti ili postajati iracionalno fanatična.

Čak ni priprema za prvu pričest i potvrdu nisu tražile tu odluku. To su bile kateheze s ciljem katehizacije, a ne evangelizacije. Evangelizacija se pretpostavljala ili se pak odgađala za odraslo doba. Međutim, kateheze za odrasle jedva da su postojale ili, ako su i postojale, još su više nego one prvopričesničke pretpostavljale prvotnu evangelizaciju. Tako smo se našli u Crkvi koja je katehizirana a da nije evangelizirana. Koliko god to zvučalo nevjerojatno i sablažnjivo, u takvom stanju stvari moglo se događati čak i to da i pojedini službenici Crkve ili pripadnici redovništva žive i djeluju nedovoljno evangelizirano. Samo tako možemo razumijeti da se i danas teško probija uvjerenje da je katehizacija odraslih u cilju evangelizacije nužna. Možda se time može protumačiti činjenica da se nevjerojatno mali postotak srednjoškolske i studentske mladeži odaziva vjeronauku.⁴ Oni osjećaju da će na vjeronauku dobivati

⁴ U Zagrebu na primjer na 50.000 studenata jedva ih se tisuću okupi na vjeronaučnim predavanjima.

opet samo informacije i da se u njima jedva ili nešto može dogoditi. Primat će kršćansku kulturu, ali ne i unutrašnju promjenu preporođenja. Njima se s toga čini da je sve već primljeno i da se nema više što dogoditi. Kršćansku pak kulturu i informacije mogu dobiti čitajući razne kršćanske listove.

I propovijedi se ne kreću prema evangelizacijskom cilju. Možda se time može protumačiti činjenica da i najbriljantnije propovijedi i najeminentniji propovjednici privuku sablažnjivo malen broj slušatelja.

Odatle i činjenica da premalen broj krštenih prakticira vjeru u smislu pohađanja nedjeljne mise i sakramenata.⁵ To je jednostavno doživljavanje da se u Crkvi i na njezinim misama nema što dobiti, što bi vjerniku i čovjeku donijelo promjenu života i stvaranje mogućnosti za oblikovanje boljeg svijeta. Masovna ateizacija je stoga na dnevnom redu kao i svjesni izlazak iz Crkve. Broj obitelji koje krštavaju svoju djecu naglo se smanjio.⁶ Teško je povjerovati da se tu radi samo o novom mentalitetu suvremenog, urbaniziranog i industrijaliziranog čovjeka koji doživljava samo svoje djelo i nema ticalo za transcendentno. Čini se dapače da stvari stoje upravo suprotno. Suvremeni čovjek osjeća više nego dosadašnje generacije potrebu za svojim oslobođenjem. Zarobljen je na radnom mjestu tehnološkim procesom, zarobljen je reklamama potrošačkog društva, zarobljen idolima politike i karijere, zarobljen svojim vlastitim strastima i zatrovanim okolišem. Suvremeni čovjek osjeća nesigurnost svoje egzistencije, jer je ona u urbanom društvu vezana uz čovjekovo djelo i njegove moći. A čovjek doživljava čovjeka kao nepostojana, nevjerna i neprijateljski i egoistički raspoložena. Neboderi i gradovi su košnice tuđinaca. Sve to govori da suvremenom čovjeku nije dosta informacija, nego mu je potreban događaj njegova oslobođenja. Budući da se to samim dijeljenjem sakramenta krštenja ne događa, normalno je da to suvremeni čovjek — ne toliko odbaci koliko zanemari. Krštenje naime pretpostavlja sigurno djelovanje »ex opere operato«, ali to je samo sa strane Boga. Ako se čovjek ne otvori tom djelovanju, onda sakrament ostaje neplodan. Čovjek se međutim ne zna otvoriti Bogu, ako ga nismo evangelizacijski katehizirali, tj. ako mu nismo pružili osnovne podatke o njegovoj egzistenciji i uvjerali ga da će ga Isus Krist doista osloboditi od njegovih ropstava. Možda iz toga ujedno možemo bolje shvatiti kako upravo situacija suvremenog čovjeka postaje za nas znakom koji od nas zahtijeva shvaćanje, da je vjera prvenstveno događanje.

Teologija također nedovoljno pruža mogućnost za to događanje između Boga i čovjeka. S jedne strane ona je postala određena interpretacija otačkih, svetopisamskih i teoloških tekstova, začinjjenih suvremenim tekstovima crkvenog učiteljstva, dok je premalo osloboditeljski usmjerena. Ako pak posjeduje u sebi zahtjeve za događanjem oslobođenja, oni se većinom kreću u području ljudskih mogućnosti. Premalo se pretpostavlja mogućnost transcendentnog čimbenika. Pa i kad se na tog čimbenika

⁵ Prema anketama u gradovima najvećim dijelom oko 10% pribiva nedjeljnoj misi, negdje i do 15%, a najidealnije do 30%.

⁶ U Splitu se prema izjavi odgovornih krsti oko 70%, a u Zagrebu 50% djece.

ozbiljno računa, on se ostavlja u području koje je za čovjeka neosjetno i nevidljivo. Tako ta milost ostaje nešto o čemu se tek može govoriti i pretpostavljati, ali ne i doživljavati i dopustiti da djeluje. Pa ako se i nekada govori o tom djelovanju, govori se stidljivo i u pretpostavkama, u bojazni da se ne zamijeni čisto ljudsko, psihičko doživljavanje s milošću.

Teologija se odviše dala u određenu službu same sebe, kao da je više u službi razjašnjavanja, negli prakse. Ona se nalazi u konstrukcijama koje su zasnovane na elementima Sv. pisma, raznih teologa i crkvenog učiteljstva. Teologu kao da i nije cilj da se iza njegovih riječi nešto dogodi. On kao da slaže neki tuđi materijal i radi na stvarima koje se ne tiču njega. On kao da je premalo svjedok, a odviše konstruktor misaonih sinteza.

To je uostalom način koji smo baštinili još negdje od sv. Tome. Sve do njega, osobito u prvom tisućljeću, veliki su teolozi bili i veliki sveci. Oni nisu mogli razmišljati o Božjoj Riječi a da ih ona ne bi izmijenila. Odnosno bili su nesposobni razmišljati i shvatiti Božju Riječ, a da je nisu prije životom usvojili i da ih ona nije preobražavala. Zato su nam uravo ti crkveni pisci uvijek nadahnitelji i suvremeni. Sv. Toma je međutim uveo grčku filozofiju i aristoteljski sustav u teološku metodu. Od tada je bilo važno protumačiti Sv. pismo i život Isusa Krista, pokazati da je ono u skladu s razumom, a ne toliko da je ono izazov za razum. Teologija je postala odviše teoretska, sustav u kojem je bilo sve na svojem mjestu u kojem je razum gotovo sve svukao na područje shvatljivosti i čovjekovih dimenzija, u kojem je Bog bio više filozofski negoli utjelovljeni. Teologija je više metodološki išla odozdo prema gore kao i u religijama i u teodiceji, negoli odozgor prema dolje, kako je to slučaj u kršćanskoj Objavi. Objavljena riječ se više morala podlagati razumu nego razum objavljenom riječi. Sv. pismo je služilo kao potvrda ljudskim misaonim procesima i konstrukcijama. Postalo je malo važno osluški-vati Božju riječ, a više samostalno razmišljati o Bogu, spasu i Isusu Kristu. Tu, čini se, leži veliki razlog zašto poslije sv. Tome imamo velikih teologa, ali među njima rijetko i velikih svetaca. Ako je netko htio postati svet, kao da se morao odvojiti od teologije. Tako nastaju veliki duhovni pisci i takozvana duhovna teologija koja će pokušati svojim metodama dovesti čovjeka do doživljavanja vjere. Uz to će se posebno razviti moralna teologija koja će opet spojiti u jedno razumske i objavljene kreposti i dobro ih objasniti, te postaviti kao nešto korisno, ali ne kao bezuvjetno nužno. Također će grijesi biti minuciozno analizirani, do u tančine razrađene granice onoga što se smije ili ne smije, tako da će sve to poslužiti da u Crkvi veliku primjenu nađe zakon na uštrb ljubavi. Zaboravit će se da je ljubav bitna u kršćanskoj vjeri. Govorit će se o njoj kao o najvećoj kreposti i nedokučivom idealu, ali ne kao o bezuvjetnim vratima spasa. Uz to će juridizam zauzeti maha i dopustiti da se osili zakon.

Teologija, s jedne strane rascjepana na razna područja, s druge savršeno sistematizirana s izvanredno razrađenim terminološkim aparatom, postat će nekorisna za vjernike. Nju će moći asimilirati tek vrhunski umovi,

dok će obični vjernici morati uzimati mrvice sa crkvenih stolova. Jezik teologije ostat će sve do naših dana nepristupačan masi vjernika, a većinom težak i za upućene. Službujući svećenik neće imati što započeti s tim savršenim sustavom teologije koji je dobio u studiju koji je vremenski najduži među svim studijima. Zato će svećenik biti odvojen od naroda ne samo u misi s narodu nerazumljivim jezikom nego i u povijesti koja će biti ili pretjerano moralizatorska ili visoko teoretska ili pak odviše religiozno prizemljena s prepuno prizora iz života, ali s premalo zahtjevne i cjelovite Božje riječi.

Sv. pismo je ujedno postalo manje važno i zaboravljeno. Tu zaboravljenost neće probiti ni šok Reformacije ni kasniji protestantski teolozi dijalektičke teologije koji će zajedno s K. Barthom zahtijevati apsolutnu transcendentnost Božje riječi i pretjerano odbacivanje ljudske religioznosti. To će dapače još više utvrditi teološko-teoretske pozicije, gdje će sve manje filozofija biti ancilla theologiae.

U novije vrijeme svetopisamske znanosti su se razmahale i već donose znakove određene obnove u Crkvi. To je povratak na izvore, na onu prvu apostolsku Crkvu koja je norma za sve kasnije forme življenja u Crkvi. To međutim temeljito poznavanje Sv. pisma ostat će sterilno za život u Crkvi ne bude li povezano s temeljitim poznavanjem znakova vremena. Svi su znakovi naime u ljudskoj i crkvenoj povijesti određeni govor Duha Božjega. Tek po tom znakovitom pismu, napisanom događaju crkvene povijesti, vječna svetopisamska riječ postaje primjenljiva. Svetopisamska riječ naime vrijedi za sva vremena Crkve do konca svijeta. Ona međutim postaje konkretna po riječi izgovorenoj u znacima vremena. No samo poznavanje znakova vremena bez istodobnog poznavanja Sv. pisma postaje nemoćno i nekorisno. Sv. pismo bez znakova vremena ostaje neutjelovljeno u život i povijest čovjeka, znakovi vremena bez Sv. pisma ostaju mrtvi govor bez smisla i rješenja.

Teologija mora zato biti stalno razapeta između Svetog pisma i znakova vremena. U znacima će vremena čitati konkretnost suvremenog oslobođenja čovjeka, a u Sv. pismu će crpsti snagu za to oslobođenje. Jedno i drugo je nužno da bi teologija bila suvremena i progresivna. Poznavanje događaja postavlja zahtjev da se Božja riječ drugačije izrazi i uvijek na nov način protumači, iako je u biti uvijek ista i nepromjenljiva, dok snaga svetopisamske riječi daje energiju da se novi koraci ne samo navijeste, nego i učine.

Suvremena teologija tako izgleda u mnogo čemu sterilna, kao ona koja je mnogo obećavala, a jedva što donijela. Sigurno je da je ona donijela nove misaone putove i stvorila novo ozračje u Crkvi. Ipak je istina i to da pred njom stoje neriješeni problemi. Ona se gotovo boji otvoreno i radikalno govoriti o nekim pitanjima Sv. pisma kao što su: Duh Sveti, molitva, vidljivost i znakovitost djelovanja Duha u Crkvi, pitanja što je to slava Božja za Crkvu i kršćanina, što je to novo rođenje, što je to svjedočenje Duha u čovjeku, što je to specifična vidljivost Crkve i slično. No, o tome se, čini se, i ne može govoriti ako se ne počme doživljavati i dopuštati Božjoj riječi da samog teologa do kraja zaokupi i promijeni.

To prepuštanje Božjoj riječi kao da se događa često izvan teoloških krugova i na rubovima Crkve. Razni pokreti kao što su razni novi redovi, focolarini, pentekostalci, karizmatici, kursiljosi i njima slični pokušavaju doći do tih doživljaja bez teologije. Nikakvo čudo da se oni često ne snalaze i ostaju bez orijentacije, ali tako jednako još manje je čudno da ih teologija ne može dovoljno shvatiti ili im pomoći.

Tako se suvremena obnova Crkve nalazi u procijepu između teologije i ovih pokreta. U strahu da se opredijeli, Crkva ostaje u čekanju i nepremostivom odugovlačenju izvršenja svojih zadaća i obećanja koja je osobito na posljednjem Koncilu dala. Time postaje sve manje vjerodostojna. Oslanjajući se samo na teologiju, ona se pretvara u bezbroj izrečenih misli bez vidljivog ostvarenja. Oslanjajući se pak samo na pokrete rođene van teologije postaje nekritična, premalo trijezna i zanesenjački nevjerodostojna.

To znači da teolog mora biti nužno angažiran da bi se njegov glas mogao čuti i da bi bio koristan. Uostalom pitanje je može li se uopće tumačiti Božja riječ a da se u njoj ne bude angažiran vlastitom egzistencijom. To je naime uvijek truba koja nikog ne poziva i glas koji nikud ne usmjeruje. U suvremenoj se teologiji ujedno traže spojnice među raznim teološkim disciplinama. Traže se sinteze, koje bi dale jedan pogled u Božju riječ. Teologija dakle mora priličan put prijeći, da bi mogla temeljito evangelizirati suvremenog čovjeka.

Reforma liturgije kao i crkvene administracije još uvijek donosi premalo plodova. I pokraj svećenika okrenutog narodu, pokraj narodnog jezika u liturgiji, pokraj suvremenih aparata, katehetskih i liturgijskih pomagala, pokraj inteligentnih i posuvremenjenih propovijedi crkve su i dalje prazne, a vjernici i dalje neizazvani. Čini se kao da još nešto stoji u zraku, kao da se još nešto neobično mora dogoditi. Izgleda, kao da se i sam Bog okreće licem prema nama u pokušaju da bude vidljiv i djelotvoran, dok u nama jedva postoji ozbiljna vjera da se to može dogoditi.

Sve to međutim ukazuje na potrebu da se Crkva u svim svojim djelovima temeljito evangelizira. Potrebno je nadoknaditi preskočeni stupanj. Nije dovoljno jasno postavljen zahtjev za čovjekovim preporodom u Duhu Božjem, jer se nije dovoljno istakla nužda takvog preporoda ni sa strane čovjekove egzistencije, ni sa strane Božje riječi u Sv. pismu. To znači da se ovdje postavljaju pitanja hermeneutike koja su još uvijek neriješena ili pak nedovoljno riješena. Zbog toga teologija i propovijedanje zajedno s katehizacijom stoje bez temelja, u zraku. Ne vidi se naime zbog čega bi se trebala Božja riječ naviještati kao pitanje biti ili ne biti. Zato i vjera vjernika ostaje na pola puta, neautentična, drugačija od one o kojoj se govori u Sv. pismu, i zato odviše naravno—religiozna a premalo kršćanska.

Zbog toga što Crkva nije dovoljno evangelizirana, sakramenti i njihovo djelovanje ostaju također u području nevidljivosti i praktične nedjelotvornosti. Kao da u čovjeku ostaje nešto zatvoreno kao da je čovjek ostao izvan domašaja sakramentalne milosti. Sakramenti traže ne samo

razumijevanje nego i radikalno unutrašnje opredjeljenje za Krista i povjerenje u njegovu riječ, da bi mogli biti plodonosni.

Pastoralni su radnici spremni pod pretpostavkom da odlaze u gotove, izgrađene, obraćene zajednice. Oni su pripremni da podržavaju vjeru zajednice a ne da je bude. Oni su što više pripremni da budu administrativni upravitelji župa i zajednica više nego propovjednici a pogotovo misionari. Ta pretpostavka o gotovim kršćanima se raspala u komadiće. Kod mnogih vjernika još jedino određena tradicija i prirodna religioznost održavaju vezu s Crkvom. Svećenici su pak većinom u strahu da dirnu to kršćanstvo, jer im se čini da bi tada izgubili i posljednjeg vjernika. Nikakvo onda čudo što se umjesto obnove Crkve nastavlja rasipanje Crkve. Oni se boje biti evanđeoski radikalni u katehezi i propovijedi, jer nemaju iskustva da bi to vodilo gradnji zajednice i vjere, nego oslanjajući se na zdravi razum, gledaju u tome odbijanje vjernika od sebe.

Iz svega ovoga je jasno da suvremeno kršćanstvo ne traži neko popravljavanje dosadašnjih putova nego uski put. Potrebno je teološki i pastoralno temeljito obraditi pitanje samih početaka vjere, provesti katekumenat ne samo za one koji se kao odrasli krste nego i za sve koji su kao djeca kršteni. Uvesti događanja tako da se s punim povjerenjem u cjelovitu Isusovu riječ radikalno navijesti živo i konkretno Isus Krist. Svijet koliko god izgledao ateistički ipak je zapravo religiozan. Njegovi bogovi nisu ništa manje transcendentni ili prizemljeni negoli je to bilo poganstvo apostolskog vremena. Možda je baš u tome situacija suvremenog evangeliziranja teža. Čini se naime lakšim naviještati Isusa iz Nazareta radikalno oslobođenima svakog božanstva negoli onima u čije se srce naselio kumir i idol. No, za Boga i snagu njegova Duha ne postoji pitanje teže i lakše situacije. Tu su na mjestu samo pitanja vjere i nevjere, odnosno manje ili veće vjere. Onome naime koji vjeruje sve je moguće (usp. Mk 9, 23).

Drugim riječima, potrebno je najprije evangelizirati evangelizatorski evangelizatore, da bi bili evangelizirani svi ostali. Čitava Crkva vapi za evangelizacijom. Prije svih drugih raspravljanja, teologiziranja, pastoriziranja — najprije evangelizirati.